

Työmarkkinoiden verokiila vuosina 1990-2000

Heikki Viitamäki

Helsinki 2000

Muistion tausta

Veropoliittisessa keskustelussa on usein kiinnitetty huomiota verokiilan suuruuteen ja sen haitallisiin vaikutuksiin, liittyen mm. työllisyyteen. Siksi on tärkeätä olla selvillä siitä, miten verokiila muodostuu. Tässä muistiossa esitetään verokiilan ja sen eri komponenttien kehitys vuosina 1990-2000. Verokiilan kehitystä seurataan VATT:ssa ns. TUJA-mallityön yhteydessä. Se miten verokiila ja sen eri komponentit vaikuttavat työllisyyteen on jätetty tämän tarkastelun ulkopuolelle.

Reino Hjerpe

Yhteenveto

Talousteoreettisessa kirjallisuudessa on laajasti kiinnitetty huomiota verotuksen ja työllisyyden väliseen yhteyteen. Keskeinen käsite tässä keskustelussa on verokiila, joka muodostuu yritysten välittömien työvoimakustannusten ja palkansaajien kulu- tukseen käyttämän verojen jälkeisen tulon väliin jäävistä työvoimaveroista. Työvoi- maveroja ovat työnantajan palkkaperusteiset sosiaalivakuutusmaksut, työntekijöiden tuloverot ja veronluonteiset sosiaalivakuutusmaksut sekä sellaiset kulutukseen si- sältyvät välilliset verot, jotka maksetaan ansaituilla palkkatuloilla. Verokiila voidaan ilmasta joko vuositasolla tai tulonlisäykseen liittyvänä.

Vuosina 1990-2000 keskimääräinen kokonaisverokiila, eli keskipalkkaisen työnte- kijän työvoimaverojen osuus työvoimakustannuksista, oli alhaisin vuonna 1991 (54,9 prosenttia) ja korkein vuonna 1995 (60,4 prosenttia). Kuluvana vuonna koko- naisverokiila on arviolta 59,1 prosenttia, mikäli hallituksen päätöksen mukainen tu- loverotuksen kevennys toteutetaan. Tuloverojen osuus kokonaisverokiilasta on lähes puolet.

Tulonlisäyksen perusteella laskettava verokiila kuvaa palkankorotuksen aiheuttaman työvoimaverojen lisäyksen osuutta työvoimakustannusten lisäyksestä. Se on ollut tarkastelujaksolla noin kymmenen prosenttiyksikköä korkeampi kuin keskimääräi- nen kokonaisverokiila. Palkankorotuksen verokiila oli alhaisimmillaan vuonna 1991 (66,2 prosenttia) ja korkeimmillaan vuonna 1994 (70,2 prosenttia). Kuluvana vuon- na sen suuruus on 68,3 prosenttia.

Kokonaisverokiila on leventynyt vuodesta 1991 vuoteen 2000 pienituloisilla enem- män kuin keski- ja suurituloisilla. Palkankorotuksen verokiila on sen sijaan noussut eniten keski- ja suurituloisilla. Tämä on seurausta tuloverojärjestelmän rakenteen muutoksesta: pienituloisilla tuloveroaste on noussut eniten ja suurituloisilla vähiten. Rajaveroaste on puolestaan noussut hieman keski- ja suurituloisilla, mutta laskenut pienituloisilla.

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Verokiilan laskeminen	2
3 Verokiila vuosina 1990-2000	5
3.1 Keskimääräinen kokonaisverokiila	5
3.2 Palkankorotuksen verokiila	8
4 Lopuksi	9

Lähteet

Liite 1: Yksin asuvan APW-palkansaajan tuloveroperusteiden muutokset vuosina 1990-2000

Liite 2: Kotitalouksien välillisten verojen osuus kulutuksesta vuosina 1990-2000

Liite 3: Työvoimakustannusten suhde verovapaaseen ostovoimaan vuosina 1990-2000

1 Johdanto

Taloustieteessä eräänä keskeisenä kiinnostuksen kohteena on, kuinka työvoimaverot vaikuttavat työn kysyntään ja tarjontaan sekä sitä kautta työllisyyteen. Työvoimaverroilla tarkoitetaan tällöin työnantajan palkkaperusteisia sosiaalivakuutusmaksuja, työntekijöiden tuloveroja ja veronluonteisia sosiaalivakuutusmaksuja sekä sellaisia kulutukseen sisältyviä välillisiä veroja, jotka maksetaan työtuloista (*OECD, 1997*).

Työvoimaverot muodostavat yritysten työvoimakustannusten ja palkansaajien verojen jälkeen käteen jäävän palkan välille ns. (työmarkkinoiden) verokiilan. Kirjallisuudessa aihetta ovat käsitelleet mm. *Riihimäki (2000)*, *Kurjenoja (1998)*, *Viitamäki (1998)*, *Lehtinen (1994a, 1994b ja 1995)*, *Lilja & Santamäki-Vuori & Standing (1990)*, *OECD (1994 ja 1997)* sekä *Tyrväinen (1995)*. Verokiilaa on myös tarkasteltu rajautumalla pelkästään palkkatuloon välittömästi kohdistuviin työnantajan ja työntekijän veroihin ja maksuihin ilman välillisen verotuksen vaikutusta (*EU-komissio, 1994*). Yleisesti ottaen verotus aiheuttaa kiilan minkä tahansa hyödykkeen verollisen kysyntähinnan ja sen verottoman tarjontahinnan välille.

Yritysten työvoimakustannukset muodostuvat bruttopalkoista ja niiden mukaan määräytyvistä työnantajan sosiaalivakuutusmaksuista (ns. tuotantopalkka). Palkansaajien verojen jälkeen käteen jäävä palkka saadaan, kun bruttopalkasta vähennetään välittömät tuloverot, veronluonteiset maksut sekä kulutukseen sisältyvät välilliset verot (ns. kulutuspalkka).

Verokiila voidaan esittää usealla tavalla:

- työvoimaverojen osuutena yritysten työvoimakustannuksista (keskimääräinen kokonaisverokiila)
- työvoimaverojen lisäyksen osuutena työvoimakustannusten lisäyksestä (palkankorotuksen verokiila eli työvoimakustannusten rajaveroaste)
- tuotantopalkan ja kulutuspalkan suhteena sekä
- tuotantopalkan lisäyksen ja kulutuspalkan lisäyksen suhteena.

Tässä muistiossa esitetään aluksi verokiilan laskentaperiaatteet ja sen jälkeen vuositulon sekä tulonlisäyksen (palkankorotuksen) perusteella lasketut verokiilat. Laskelmat on tehty pieni-, keski- ja suurituloiselle palkansaajalle vuosina 1990-2000. Verokiilan vaikutuksia taloudelliseen käyttäytymiseen työmarkkinoilla ei ole tässä yhteydessä pohdittu.

2 Verokiilan laskeminen

Verokiilan osatekijät Suomessa vuosina 1990-2000 on esitetty seuraavalla sivulla (taulukko 1). Tuloverotuksen osalta laskelmat perustuvat OECD:n vuosittaisessa julkaisussa "Taxing Wages"¹ määriteltyyn keskimääräisen teollisuustyöntekijän tulotasoon (APW). Vuosien 1999-2000 palkat on laskettu arvioidun keskimääräisen ansiokehityksen mukaisesti.

Työnantajan lakisääteisiä sosiaalivakuutusmaksuja ovat kansaneläke-, sairausvakuutus-, työeläke-, työttömyys- ja tapaturmavakuutusmaksu. Lisäksi laskelmissa on mukana työntekijöiden ryhmähenkivakuutusmaksu, josta on sovittu työmarkkinajärjestöjen kesken. Ryhmähenki- ja sairausvakuutusmaksuja lukuun ottamatta em. vakuutusmaksut voivat poiketa eri työnantajilla johtuen muun muassa yrityksen tekemien poistojen sekä työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkeläisten määrästä. Yritysten sosiaalivakuutusmaksuina on käytetty yksityisten työnantajien keskimääräisiä maksuja.

Tuloveroasteita ja rajaveroasteita laskettaessa on otettu huomioon ainoastaan viran puolesta tehtävät vähennykset. Kunnallis- ja kirkollisverot on laskettu keskimääräisten äyrihintojen mukaisesti. Vuonna 2000 on käytetty voimassa olevien tuloveroperusteiden lisäksi hallituksen eduskunnalle antamaan esitykseen sisältyvät seuraavat muutokset (ks. liite 1):

- tulonhankkimisvähennyksen enimmäismäärän korotus	2100 mk	=>	2400 mk
- ansiotulovähennyksen enimmäismäärän korotus	8600 mk	=>	9800 mk
- ansiotulovähennyksen pieneneminen	3 %	=>	3,5 %
- tuloveroasteikon rajaveroprosenttien alentaminen			0,5 %

Välillisten verojen arvioitu osuus kotitalouksien kulutusmenoista perustuu Tilastokeskuksen panos-tuotostilastoihin vuosilta 1992-1993 ja 1995². Muiden vuosien kulutusosuudet on arvioitu näiden mukaan (ks. liite 2). Kotitalouksien kulutusosuudet on oletettu samoiksi kaikilla tulotasoilla³. Säästämistä ei ole otettu huomioon. Sen vaikutus on kuitenkin suhteellisen vähäinen. Arvonlisäverojärjestelmään siirryttiin vuoden 1994 puolivälissä, jolloin tarkistettiin verokantoja, laajennettiin veropohjaa ja luovuttiin alkutuotevähennysjärjestelmästä.

¹ Aiemmat vastaavat julkaisut olivat nimeltään "The Tax/Benefit Position of Employees" (vuosina 1996-1998) ja "The Tax/Benefit Position of Production Workers" (ennen vuotta 1996).

² Panos-tuotos-taulukoissa yksityinen kulutus ja siihen kohdistuvat välilliset verot kattavat kotitaloudet ja yleishyödylliset yhteisöt. Yleishyödyllisten yhteisöjen osuus (arviolta 5 %) on vähennetty.

³ Kotitalouksien kulutusvero-osuudet ovat jonkin verran pienemmät kuin Riihimäen (2000), Kurjenojan (1998) ja Lehtisen (1994a, 1994b ja 1995) arvioissa, joissa on käytetty osin eri laskentaperusteita. Sullström (1997) on saanut tässä esitettyjä jonkin verran pienempiä kulutusosuuksia vuosille 1990 ja 1995.

Taulukko 1. Yksityisen sektorin työnantajien keskimääräiset sosiaalivakuutusmaksut, pieni-, keski- ja suuripalkkaisen työntekijän tuloveroasteet ja kotitalouksien kulutuksen välillisten verojen keskimääräinen osuus 1990-2000.

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999*	2000*
TA:n kansaneläkemaksu, %	3,89	3,05	2,40	2,80	3,15	3,11	3,15	3,15	3,19	3,18	3,18
TA:n sairausvakuutusmaksu, %	1,45	0,95	0,95	1,45	1,45	1,60	1,60	1,60	1,60	1,60	1,60
TA:n työttömyysvakuutusmaksu, %	0,60	1,40	3,70	5,40	5,40	4,50	2,90	2,90	2,78	2,75	2,50
TA:n tapaturmavakuutusmaksu, %	1,10	1,10	1,10	1,20	1,20	1,20	1,20	1,40	1,60	1,60	1,60
TA:n ryhmähenkivakuutusmaksu, %	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10
TA:n työeläkemaksu, %	16,90	16,90	14,40	15,50	15,60	16,60	16,80	16,70	16,80	16,80	16,80
Työnantajan sova-maksut, %	24,04	23,50	22,65	26,45	26,90	27,11	25,75	25,85	26,07	26,03	25,78
APW-palkka, mk/vuosi 1)	104 496	108 455	114 897	116 865	121 916	132 533	137 046	140 619	141 732	145 417	151 234
APW, mk/kk (keskituloinen)	8 290	8 610	9 120	9 280	9 680	10 520	10 880	11 160	11 250	11 540	12 000
0,67*APW, mk/kk (pienituloinen)	5 550	5 770	6 110	6 220	6 490	7 050	7 960	7 480	7 540	7 730	8 040
2*APW, mk/kk (suurituloinen)	16 580	17 220	18 240	18 560	19 360	21 040	21 760	22 320	22 500	23 080	24 000
APW:n valtion veroaste, %	12,4	10,8	11,7	11,1	11,0	11,8	12,0	11,1	10,9	10,7	10,8
APW:n kunnallisveroaste, %	17,4	17,5	17,8	17,6	17,6	17,5	17,5	16,9	17,0	16,7	16,7
APW:n sova-maksujen veroaste, % 2)	3,2	3,4	5,6	7,1	8,6	8,8	8,1	7,9	7,6	7,4	7,0
APW-tuloveroaste, %	32,9	31,7	35,1	35,7	37,2	38,0	37,6	35,9	35,5	34,7	34,5
0,67*APW-tuloveroaste, %	26,4	25,2	28,5	29,5	30,5	31,5	31,3	29,9	29,6	28,7	28,4
2*APW-tuloveroaste, %	43,2	42,1	45,4	45,8	47,2	47,6	46,9	45,3	44,9	44,2	44,0
APW-rajaveroaste, %	50,2	48,8	52,1	52,2	53,7	53,1	52,2	50,7	50,5	49,8	49,2
0,67*APW-rajaveroaste, %	45,0	45,3	46,4	47,1	46,5	48,4	47,4	45,0	45,0	44,0	43,6
2*APW-rajaveroaste, %	56,0	54,9	57,9	58,0	59,2	58,8	57,8	56,3	56,1	55,5	55,0
Kulutusverot (verott. hinnasta), %	24,7	22,6	21,4	21,2	22,3	23,0	24,9	26,0	27,2	27,2	27,2

Lähteet: valtiovarainministeriö, Tilastokeskus ja TUJA-malli.

1) Tilastokeskus. Vuonna 1998 APW-palkan laskennassa on käytetty uudistettuja laskentaperiaatteita.

2) Vakuutetun työeläke-, työttömyys-, kansaneläke- ja sairausvakuutusmaksut veronalaisesta tulosta.

Verokiilan osatekijöiden suhteelliset osuudet saadaan seuraavasti⁴:

Vuositulon keskimääräinen kokonaisverokiila:

$$A_s = \frac{s}{1+s} \quad \text{työnantajan sosiaalivakuutusmaksut} \quad (1)$$

jossa s = työnantajan sosiaalivakuutusmaksuprosentti

$$A_a = \frac{a}{1+s} \quad \text{työntekijän tuloverot} \quad (2)$$

jossa a = työntekijän tuloveroaste

$$A_k = \frac{\frac{k}{(1+k)} * (1-a)}{(1+s)} \quad \text{työntekijän kulutusverot} \quad (3)$$

jossa k = keskimääräinen kulutusvero-% verottomista hinnoista

Näistä osatekijöistä saadaan

$$A = A_s + A_a + A_k \quad \text{keskimääräinen kokonaisverokiila ja} \quad (4)$$

$$A = 1/(1-A) \quad \text{tuotanto- ja kulutuspalkan suhde} \quad (5)$$

Lisätulojen verokiila, eli työvoimakustannusten rajaveroaste:

$$M_s = \frac{s}{1+s} \quad \text{työnantajan sosiaalivakuutusmaksut} \quad (6)$$

jossa s = työnantajan sosiaalivakuutusmaksuprosentti

$$M_m = \frac{m}{1+s} \quad \text{työntekijän tuloverot} \quad (7)$$

jossa m = työntekijän rajaveroaste

$$M_k = \frac{\frac{k}{(1+k)} * (1-m)}{(1+s)} \quad \text{työntekijän kulutusverot} \quad (8)$$

jossa k = keskimääräinen kulutusvero-% verottomista hinnoista

⁴ Laskentakaavojen muodostumisesta ks. *Lehtinen (1995)*.

Näistä osatekijöistä saadaan

$$M = M_s + M_m + M_k = \text{tulonlisäyksen verokiila ja} \quad (9)$$

$$M = 1/(1-M) = \text{tuotantopalkan lisäyksen} \quad (10)$$

suhde kulutuspalkan lisäykseen

Sijoittamalla yllä oleviin yhtälöihin taulukon 1 työnantajien sosiaalivakuutusmaksu-
prosentti, tuloveroaste, rajaveroaste ja kulutusveroprosentti saadaan jäljempänä esi-
tettävät verokiilan osatekijöiden suhteelliset osuudet eri vuosille.

3 Verokiila vuosina 1990-2000

3.1 Keskimääräinen kokonaisverokiila

Keskituloiselle palkansaajalle vuositulon perusteella laskettu verokiila (keskimää-
räinen kokonaisverokiila) laski vuodesta 1990 vuoteen 1991 lähes kaksi prosenttiyksik-
köä. Tämä johtui ennen kaikkea tuloverotuksen keventymisestä, mikä toteutettiin
tulonhankkimisvähennyistä korottamalla, valtion tuloveroasteikon rajaveroasteita
alentamalla ja tuloveroasteikon tulo-rajajen sekä keskeisten markkamääräisten vä-
hennysten inflaatiotarkistuksilla. APW-palkansaajan valtionverotus keveni ja tulove-
roaste laski 32,9 prosentista 31,7 prosenttiin (ks. taulukko 1). Kunnallisverotuksessa
otettiin käyttöön ansiotulovähennys (ns. Tupo-vähennys) ja korotettu sairausvakuu-
tusmaksu vuonna 1991. Välillisten verojen osuudet kotitalouksien kulutuksesta las-
kivat ja työnantajan sosiaalivakuutusmaksut alenivat.

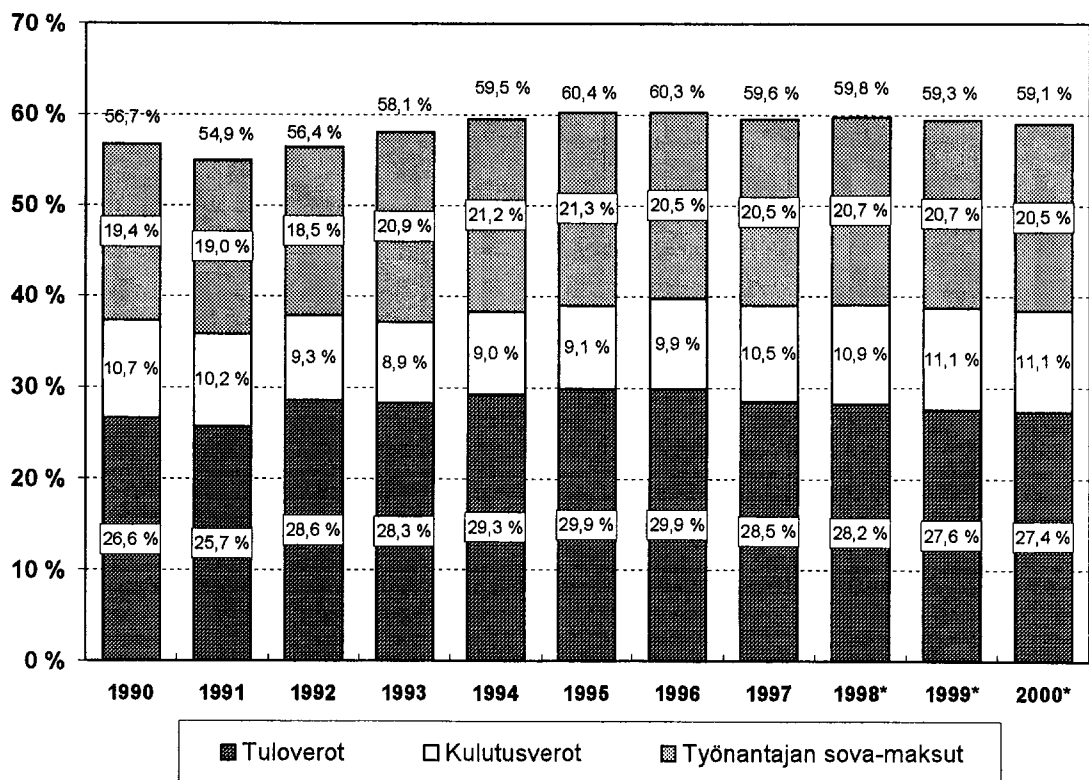
Vuodesta 1991 vuoteen 1995 vuositulon perusteella laskettu keskimääräinen koko-
naisverokiila leveni huomattavasti, yhteensä 5,5 prosenttiyksikköä. Pelkästään
vuonna 1992 keskituloisen palkansaajan tuloverotus kiristyi runsaat kolme prosent-
tiyksikköä. Tällöin muun muassa poistettiin sairauskuluvähennys, korotettiin saira-
us- ja kansaneläkevakuutusmaksuja, kiristettiin ansiotulovähennyksen perusteita
sekä jätettiin inflaatiotarkistukset tuloveroasteikkoon ja verovähennyksiin tekemättä.
Vuosina 1993-1995 työnantajan sosiaalivakuutusmaksuja korotettiin ja tuloverotusta
kiristettiin edelleen. Välillisten verojen osuus kotitalouksien kulutuksesta alkoi
nousta vuonna 1994.

Pääomaverouudistuksen yhteydessä vuonna 1993 henkilöverotukseen tehtiin lukui-
sia rakenteellisia muutoksia. Tuolloin otettiin käyttöön uusina maksuina palkansaa-
jien työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksut. Keskipalkkaisen työntekijän
tuloverotus ei kuitenkaan merkittävästi kiristynyt. Perhetukiudistus toteutettiin
vuonna 1994, jolloin perhepoliittiset lapsivähennykset poistettiin ja lapsilisiä koro-

tettiin. Tällä ei kuitenkaan ollut vaikutusta yksinäisen ja lapsettoman APW-työntekijän tuloveroasteeseen⁵.

Vuonna 1996 kokonaisverokiila aleni pääasiassa sen johdosta, että työnantajan palkkaperusteiset sivukulut laskivat. Seuraavana vuonna tuloverotus keveni lähes kaksi prosenttiyksikköä, kun tuloveroasteikon rajaveroasteita alennettiin ja korotetun sairausvakuutusmaksun sekä ansiotulovähennyksen perusteita muutettiin. Tämän jälkeen keskimääräinen kokonaisverokiila on kaventunut ennen kaikkea tuloverotuksen keventymisen seurauksena.

Kuvio 1. Keskipalkkaisen työntekijän (APW) kokonaisverokiila vuosina 1990-2000. Prosenttia.

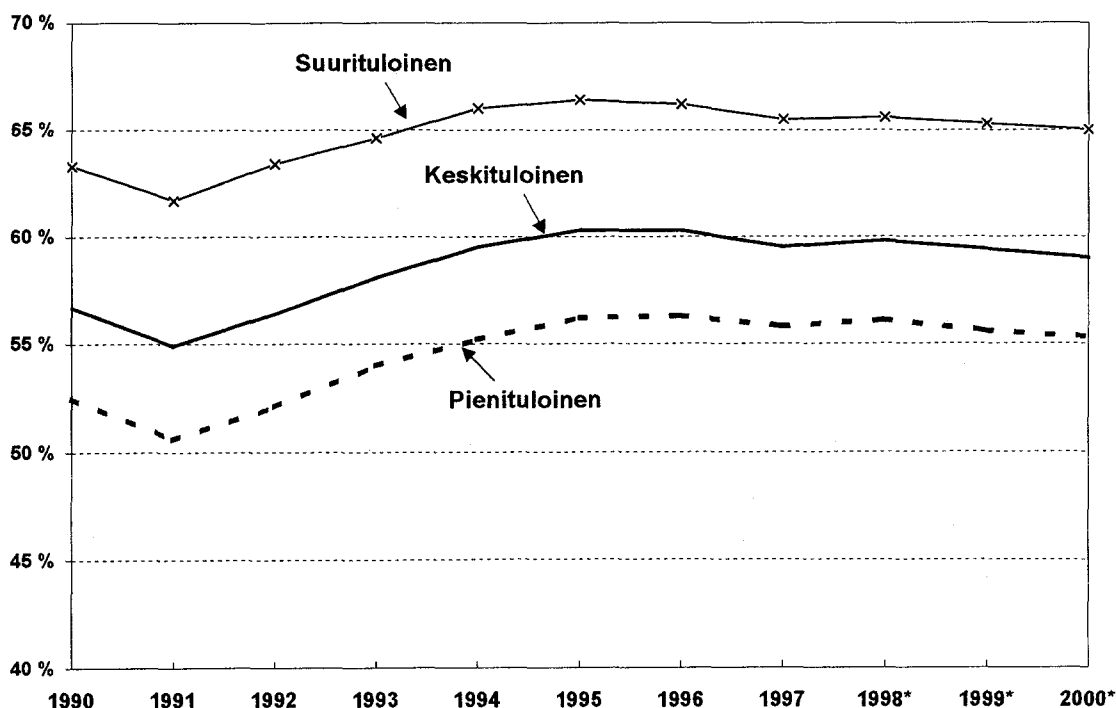
Edellä esitetyssä tarkastelussa keskimääräisen teollisuustyöntekijän tuloveroasteen muutos kuvaa sekä tulotason nousua että veroperusteiden muutosta. Progressiivisen verotuksen johdosta inflaatiokehitystä suurempi palkannousu nostaa sellaisenaan tuloveroastetta, vaikka inflaatiotarkistukset tehtäisiin tuloveroasteikkoon ja verovä-

⁵ Lapsivähennysten poistuttua perheellisen tuloverotus kiristyi ja verokiila leveni. Perheellisen verokiilan esittäminen ei ole kuitenkaan mielekäästä ilman, että otetaan huomioon myös tulonsiirroissa tapahtuneet muutokset, jotka vaikuttavat käytettävissä oleviin tuloihin (ostovoimaan).

hennyksiin⁶. APW-työntekijän palkkataso on useimpina tarkastelun kohteena olevina vuosina noussut reaalisesti eli kuluttajahintoja enemmän. Tästä johtuvaa veroasteen nousua voi kuitenkin luonnehtia pikemminkin progressiiviselle verojärjestelmälle ominaiseksi reagoinniksi veronmaksukyvyyn kasvuun kuin varsinaiseksi verotuksen kiristymiseksi.

Kuviossa 2 on esitetty kokonaisverokiila keskipalkkaisen työntekijän lisäksi pieni- ja suurituloiselle palkansaajalle. Vuonna 2000 pienituloisen (0,67 APW), keskituloisen (1 APW) ja suurituloisen (2 APW) tulotasot vastaavat suunnilleen 8 000 markan, 12 000 markan ja 24 000 markan kuukausipalkkoja.

Kuvio 2. Pieni-, keski- ja suuripalkkaisen työntekijän (0,67 APW, 1 APW ja 2 APW) kokonaisverokiila vuosina 1990-2000. Prosenttia.

Vuonna 1991 verokiila oli kaikilla tulotasoilla alimmillaan tarkastelujakson aikana. Tämän jälkeen vuoteen 1995 saakka pienituloisen palkansaajan kokonaisverokiila nousi 5,6 prosenttiyksikköä, keskituloisen 5,5 prosenttiyksikköä ja suurituloisen 4,7 prosenttiyksikköä. Vuodesta 1996 lähtien verokiila alkoi kaventua kaikilla tulotasoilla. Vuodesta 1991 kuluvaan vuoteen kokonaisverokiila on noussut eniten pienituloisella ja vähiten suurituloisella. Tämä johtuu ennen kaikkea

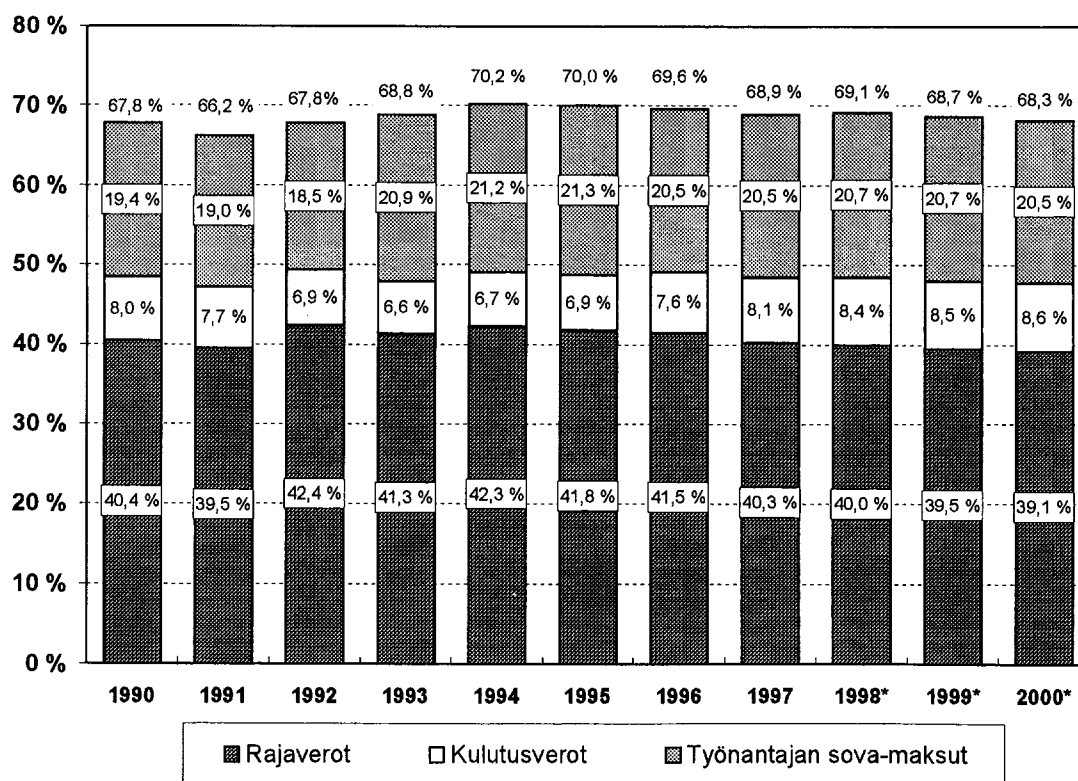
⁶ Mikäli palkka nousee inflaatiota vastaavasti ja tuloveroasteikon tulorajoihin ja markkamääräisiin vähennyksiin tehdään inflaatiotarkistus, tuloverotus ei reaalisesti kiristy eikä kevene.

tuloveroperusteiden muutoksesta. Pienituloisten tuloveroaste nousi tällä aikavälillä 25,2 prosentista 28,4 prosenttiin, eli 3,2 prosenttiyksikköä. Vastaavat muutokset keski- ja suurituloisilla ovat 2,8 ja 1,9 prosenttiyksikköä.

3.2 Palkankorotuksen verokiila

Vuositulon kokonaisverokiila määriteltiin työvoimaverojen osuutena yritysten välillisistä työvoimakustannuksista. Palkankorotuksen verokiila, eli työvoimakustannusten rajaveroaste, on puolestaan työvoimaverojen lisäyksen osuus palkankorotuksen aiheuttamasta työvoimakustannusten lisäyksestä.

Kuvio 3. Keskipalkkaisen työntekijän (APW) työvoimakustannusten rajaveroaste vuosina 1990-2000. Prosenttia.

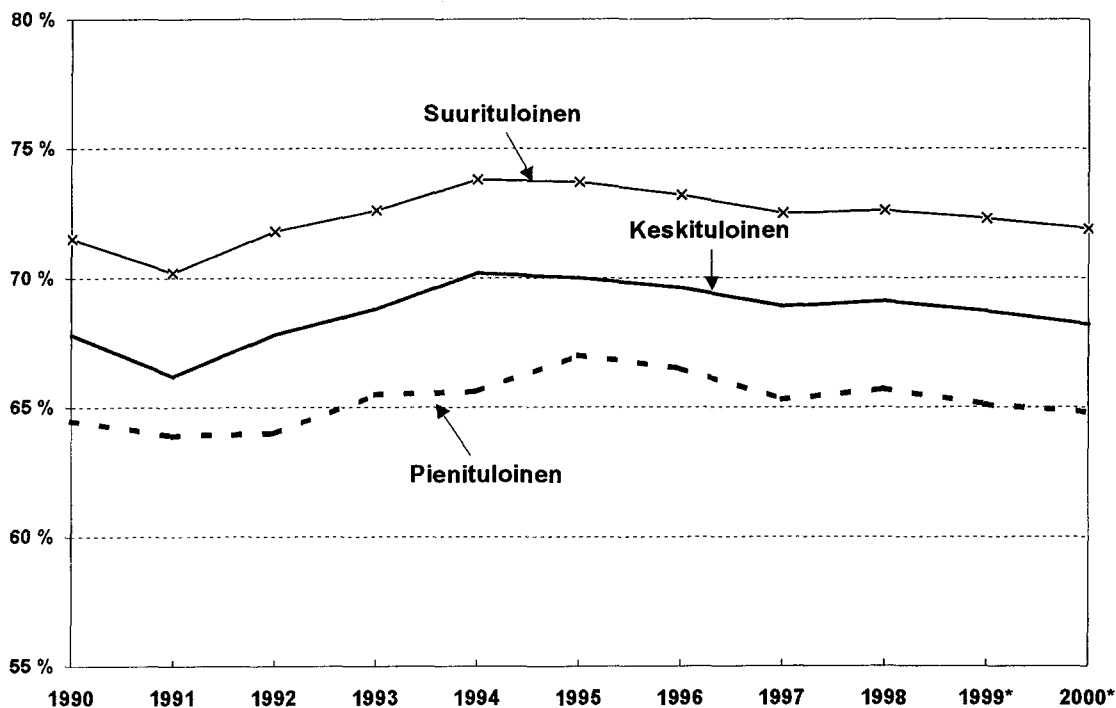

Progressiivisessa tuloverojärjestelmässä rajaveroaste on korkeampi kuin tuloveroaste. Tällöin tuloverotuksen osuus verokiilan osatekijänä korostuu. Suurempi tulovero-osuus puolestaan vähentää kulutukseen käytettävää nettopalkkaa ja sitä kautta välillisten verojen suhteellista osuutta verokiilasta. Yritysten sosiaalivakuutusmaksujen osuus työvoimakustannuksista on sama vuositulon ja palkankorotuksen perusteella laskettavassa verokiilassa (ks. sivun 4 yhtälöt).

Keskipalkkaisen työntekijän palkankorotuksen verokiila on ollut koko tarkastelujaksolla noin kymmenen prosenttiyksikköä korkeampi kuin vastaava vuositulon perusteella laskettu kokonaisverokiila.

Vuodesta 1991 vuoteen 1995 pienituloisella työntekijällä työvoimakustannusten rajaveroaste nousi loivemmin kuin keski- ja suurituloisella, mutta on laskenut sen jälkeen pienituloisella eniten (kuvio 4). Palkankorotuksen verokiila on siten muuttunut vuodesta 1991 vuoteen 2000 toisin painottuen kuin vuositulon perusteella laskettu kokonaisverokiila. Se on noussut keski- ja suurituloisella palkansaajalla enemmän kuin pienituloisella. Tämä on seurausta tuloverojärjestelmän rakenteen muutoksesta. Kaikilla yllä esitetyillä tulotasoilla tuloveroasteet ovat nousseet enemmän kuin rajaveroasteet. Pienituloisilla rajaveroaste jopa laski, vaikka tuloveroaste nousi runsaat kolme prosenttiyksikköä.

Kuvio 4. Pieni-, keski- ja suuripalkkaisen työntekijän (0,67 APW, 1 APW ja 2 APW) työvoimakustannusten rajaveroaste vuosina 1990-2000. Prosenttia.

4 Lopuksi

Työn verotus on ollut Suomessa kireää koko 1990-luvulla. Kokonaisverouudistuksen yhteydessä vuosina 1990-1991 verokiila aluksi kaventui, kun tuloverotusta ke-

vennettiin. Laman seurauksena tuloveroja ja työnantajien sosiaalivakuutusmaksuja kuitenkin jälleen korotettiin. Vuosikymmenen puolivälistä lähtien sekä vuositulon että palkankorotuksen verokiilat ovat kuitenkin vähitellen kaventuneet.

Verokiila vaikuttaa monin tavoin taloudelliseen kehitykseen, muun muassa työllisyyteen, investointeihin, säästämiseen, inflaatioon ja tulojen jakaantumiseen. Vaikutukset työllisyyteen ovat riippuvaisia useista tekijöistä: työmarkkinoiden joustavuudesta (nimellispalkkojen määräytymisestä), työmarkkinoiden rakenteista (mm. miesten ja naisten työvoimaosuuksista sekä osa-aikatyön saatavuudesta), toimeentuloturvaetuuksien tasosta (vaikutukset kynnyspalkkaan) ja verojärjestelmän rakenteesta (mm. rajaveroasteet).

Jatkotutkimusten yhteydessä tulisi kiinnittää huomiota siihen, miten verotuksen muutosten vaikutukset työn kysyntään ja tarjontaan painottuvat Suomessa ja millaiset veroratkaisut ovat työllisyyden kannalta tehokkaimpia. Tällöin on erityisesti otettava huomioon pitkäaikaistyöttömiin kohdistuva työn kysyntä ja tarjonta. Työn tarjontaan liittyy keskeisesti myös työstä ja sosiaaliturvasta saadun toimeentulon keskinäinen suhde.

Lähteet:

- Euroopan komissio** (1994). Employment in Europe 1994. European Commission, Directorate-General for Employment, Industrial Relations and Social Affairs. COM (94) 381.
- Lilja R. & Santamäki-Vuori T. & Standing G.** (1990). Työttömyys ja työmarkkinoiden joustavuus Suomessa. Työpoliittinen tutkimus 6. Työministeriö 1990.
- Kurjenoja, J.** (1998). Verokiila pysyy leveänä. Verotietoa 11. Veronmaksajain Keskusliitto 22.1.1998.
- Lehtinen T.** (1994a). Keskivertotyöntekijän työvoimakustannusten kokonaisverokiila Suomessa vuosina 1987-1994. VATT-Keskustelualoitteita 57.
- Lehtinen T.** (1994b). Palkankorotusten verokiila vuonna 1995. Verotietoa 1. Veronmaksajain Keskusliitto 8.11.1994.
- Lehtinen T.** (1995). Verokiilan nousu taittuu? Verotietoa 5. Veronmaksajain Keskusliitto 31.10.1995.
- OECD** (1994). The OECD Jobs Study; Evidence and Explanations.
- OECD** (1997). Taxation and Economic Performance. Economics Department Working Papers No 176, 1997.
- Riihimäki, E.** (2000). Sitkeästi korkea verokiila. Verotietoa 19. Veronmaksajain Keskusliitto 27.1.2000.
- Sullström, R.** (1997). Välillinen verotus ja hyvinvointipolitiikka. VATT-Vuosikirja 1996. Helsinki 1997.
- Tyrväinen T.** (1995). Wage Determination, Taxes and Employment: Evidence from Finland. Bank of Finland Studies E:3.
- Viitamäki, Heikki.** (1998). Työmarkkinoiden verokiila vuosina 1989-99. VATT-muistioita 33. Helsinki 1998.

YKSIIN ASUVAN APW-PALKANSAAJAN TULOVEROPERUSTEIDEN MUUTOKSET VUOSINA 1990-2000

Verovuosi	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Alijäämyhyitys, enimmäismäärä	0	0	0	8000	8000	8000	8000	8000	8000	8000	8000
- ensiasunnon lisähyitys, %	0	0	0	5	5	5	2	2	2	2	1
- hyitys kulustukoroista, enimmäismäärä	0	0	0	1000	500	0	0	0	0	0	0
Korkovähennys; yksinäisen enimmäismäärä	20000	20000	20000	0	0	0	0	0	0	0	0
- muut lainat, yksinäisen enimmäismäärä	6000	5000	3500	0	0	0	0	0	0	0	0
- vähennyskelpoinen osuus, %	85	80	75	0	0	0	0	0	0	0	0
Asuntovähennys	7500	7800	8000	8000	8000	8000	8000	8000	8000	8000	0
- omavastuu	1000	1100	1500	0	0	0	0	0	0	0	0
Ylimääräinen korkovähennys, %	0	0	0	17,5	15	12,5	5	5	5	5	0
- täysimääräisen tuloraja	0	0	0	160000	160000	160000	160000	160000	160000	160000	0
- maksimikorot, yksinäinen	0	0	0	25000	25000	25000	25000	25000	25000	25000	0
Tulonhankkimisvähennys, %	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
- enimmäismäärä	2000	2100	2100	2100	2100	1500	1500	1800	1800	2100	2100
Matkakuluvähennys, enimmäismäärä	16000	16000	16000	16000	16000	16000	16000	16000	20000	23000	23000
- omavastuu	2000	2000	2000	2000	2000	2500	2500	2500	3000	3000	3000
Sairauskuluvähennys, yksinäinen	1600	1600	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- yksinäisen omavastuu	300	300	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Omaisuustulovähennys	2000	2000	2000	0	0	0	0	0	0	0	0
- osinkojen enimmäismäärä	20000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- osuus omaisuustulosta, %	50	50	50	0	0	0	0	0	0	0	0
- vähennyksen osuus, %	12,5	12,5	12,5								
Perusvähennys, enimmäismäärä	8500	8800	8800	8800	8800	8800	8800	8800	8800	8800	8800
- alenniskerroin, %	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20
Ansiotulovähennys (kunnallisverotus)	0	2800	2000	2000	2000	2000	2000	5500	5500	8600	8600
- osuus palkka-ja ansiotulosta, %	0	14	10	10	5	5	5	20	20	20	20
- palkka-ja ansiotulon raja	0	20000	20000	20000	20000	20000	20000	15000	15000	15000	15000
- osuus kokonaistulosta, %	0	14	10	10	5	5	5	2	2	3	3
- kokonaistulon raja	0	60000	60000	60000	80000	80000	80000	43000	43000	75000	75000
Keskimmäinen kunnallisveroprosentti	16,47	16,58	16,84	17,17	17,52	17,53	17,51	17,43	17,55	17,63	17,68
Kansaneläkevakuutusmaksu, %	1,55	1,55	3,05	1,8	1,55	0,55	0	0	0	0	0
Sairausvakuutusmaksu, %	1,7	1,7	2,2	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,5	1,5	1,5
- maksun porrastus, %	0	1	1,5	1,5	1,9	1,9	1,45	0,45	0,45	0	0

Verovuosi	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
- porrastuksen äyrimääräraja	0	80000	80000	80000	80000	80000	80000	80000	80000	0	0
Keskimääräinen kirkollisveroäyrin hinta, %	1,28	1,28	1,28	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
Palkansaajien työeläkemaksu, %	0	0	0	3	3	4	4,3	4,5	4,7	4,7	4,7
Palkansaajien työttömyysvakuutusmaksu, %	0	0	0	0,2	1,87	1,87	1,5	1,5	1,4	1,35	1
Tuloveroasteikko: 1. tuloaraja	38000	40000	40000	40000	41000	42000	43000	45000	46000	47000	47600
2.	54000	56000	56000	56000	57000	58000	59000	61000	62000	63000	63600
3.	67000	70000	70000	70000	71000	72000	73000	76000	78000	80000	81000
4.	94000	98000	98000	98000	100000	102000	104000	108000	110000	112000	113000
5.	148000	154000	154000	154000	157000	160000	163000	170000	173000	176000	178000
6.	265000	275000	275000	275000	280000	285000	290000	300000	306000	312000	315000
Tuloveroasteikko: 1. marg.vero-%	9	7	7	7	7	7	7	6	6	5,5	5,5
2.	19	17	17	17	17	17	17	16	16	15,5	15,5
3.	24	21	21	21	21	21	21	20	20	19,5	19,5
4.	29	27	27	27	27	27	27	26	26	25,5	25,5
5.	35	33	33	33	33	33	33	32	32	31,5	31,5
6.	43	39	39	39	39	39	39	38	38	38	38
Tuloveroasteikko: vero 1. rajalla	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50
2.	1490	1170	1170	1170	1170	1170	1170	1010	1010	930	930
3.	3960	3550	3550	3550	3550	3550	3550	3410	3570	3565	3627
4.	10440	9430	9430	9430	9640	9850	10060	9810	9970	9805	9867
5.	26100	24550	24550	24550	25030	25510	25990	25930	26350	26125	26442
6.	67050	64480	64480	64480	65620	66760	67900	67530	68910	68965	69597

KOTITALOUKSIEN VÄLILLISTEN VEROJEN OSUUS KULUTUKSESTA VUOSINA 1990-2000

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999*	2000*
A. LIIKEVAIHTO-/ARVONLISÄVERO											
1. Liikevaihto-/arvonlisävero yhteensä 1)	45534	42632	40010	37294	37667	36939	42103	45598	49660		
2. Kotitalouksien maksama lvv-/alv 1992-93 ja 1995 2)			27197	27063		30089					
3. Kotitalouksien lvv-/alv-osuus, 2/1 3)	68,0 %	68,0 %	68,0 %	72,6 %	77,0 %	81,5 %	81,5 %	81,5 %	81,5 %		
4. Kotitalouksien maksama liikevaihto-/arvonlisävero, 3*1	30963	28990	27197	27063	29004	30089	34314	37162	40473		
B. MUUT VÄLILLISET VEROT											
5. Muut välilliset verot yhteensä 4)	26391	25533	24881	26004	26984	28596	31312	33984	37133		
6. Kotitalouksien maksamat muut välilliset verot 5)			17573	17625		21692					
7. Kotitalouksien osuudet muista väilil. verolista, 6/5 6)	70,6 %	70,6 %	70,6 %	67,8 %	72,0 %	75,9 %	75,9 %	75,9 %	75,9 %		
8. Kotitalouksien muut välilliset verot, 7*5	18632	18026	17573	17625	19428	21692	23766	25794	28184		
9. Kotitalouksien välilliset verot yhteensä, 4+8	49595	47016	44770	44688	48432	51781	58080	62956	69657		
10. Yksityiset kulutusmenot 7)	263641	268703	267293	269252	279142	291753	306715	320879	337946		
11. Vähenn. voittoa tavoittelem. yhteisöjen osuus (arvio 5 %)	250459	255268	253928	255789	265185	277165	291379	304835	321049		
12. Kotitalouksien kulutusvero-% (veroll. hinnoista), 9/11	19,8 %	18,4 %	17,6 %	17,5 %	18,3 %	18,7 %	19,9 %	20,7 %	21,4 %	21,4 %	21,4 %
13. Kotitalouksien kulutusvero-% (verott. hinnoista), 9/(11-9)	24,7 %	22,6 %	21,4 %	21,2 %	22,3 %	23,0 %	24,9 %	26,0 %	27,2 %	27,2 %	27,2 %

Lähteet:

- 1) Valtion tilinpäätökset.
- 2) Yksityisiin kulutusmenoihin kohdistuva liikevaihto-/arvonlisävero. Panos-tuotos-taulukot vuosilta 1992-1993 ja 1995 (Tilastokeskus).
- 3) Kotitalouksien osuus liikevaihto-/arvonlisäveron tuotosta. Osuudet arvioitu vuosille 1990-1991, 1994 ja 1996-1998.
- 4) Valmisteverot + "muut verot" valtion tilinpäätöksistä.
- 5) Yksityisiin kulutusmenoihin kohdistuvat muut välilliset verot. Panos-tuotos-taulukot vuosilta 1992-1993 ja 1995 (Tilastokeskus).
- 6) Osuudet arvioitu vuosille 1990-1991, 1994 ja 1996-1998.
- 7) Kansantalouden tilinpito. Tilastokeskus.

**TYÖVOIMAKUSTANNUSTEN SUHDE VEROVAPAASEEN OSTOVOIMAAN
VUOSINA 1990-2000.**

Pieni-, keski- ja suurituloisen palkansaaja (0,67 APW, 1 APW ja 2 APW).

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
PIENITULOINEN											
Vuositulon verokiila	2,10	2,02	2,08	2,17	2,23	2,28	2,29	2,26	2,28	2,25	2,23
Palkankorotuksen verokiila	2,81	2,77	2,78	2,90	2,90	3,03	2,98	2,88	2,91	2,86	2,84
KESKITULOINEN											
Vuositulon verokiila	2,31	2,22	2,29	2,38	2,47	2,52	2,52	2,47	2,49	2,46	2,44
Palkankorotuksen verokiila	3,10	2,96	3,11	3,21	3,35	3,33	3,28	3,22	3,24	3,19	3,15/
SUURITULOINEN											
Vuositulon verokiila	2,72	2,61	2,73	2,83	2,94	2,98	2,96	2,90	2,91	2,87	2,86
Palkankorotuksen verokiila	3,51	3,36	3,54	3,65	3,81	3,80	3,72	3,63	3,66	3,60	3,55

VATT-MUISTIOITA / WORKING NOTES

1. Lehtinen Teemu: Suomen tuloverojärjestelmän efektiivinen rakenne ja sen poikkeaminen suhteellisuudesta. Helsinki 1991.
2. Mäki Tuomo & Tossavainen Pekka: Työmarkkinat vuosina 1990 - 1995. Helsinki 1991.
3. Salomäki Aino & Viitamäki Heikki & Virtanen Sari: Valtion tuki kotitalouksille: suorat tulonsiirrot ja verotuet 1968 - 1990. Helsinki 1991.
4. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen julkaisutoiminta. Helsinki 1991.
5. PM. VATT:n siirtyminen tulosohjaukseen sekä Henkilöstöpoliittisen työryhmän muistio. Helsinki 1991.
6. Multanen Vesa: Maksupolitiikan yleispiirteet OECD-maissa ja erityisesti Pohjoismaissa. Helsinki 1992.
7. Lehtinen Teemu: Nykyarvolaskelmat asuntorahaston uusiin lainoihin sisältyvän tuen arvioinnissa. Helsinki 1992.
8. Hirvonen Kirsi: Terveys- ja sosiaalipalvelujen markkinat: selvitys tietolähteiden nykytilasta. Helsinki 1993.
9. Sarho Risto: Vapaakuntakokeilun maksuihin liittyvät poikkeamishakemukset. Helsinki 1993.
10. VATT:n koulutuspoliittinen ohjelma. Koulutuspoliittisen työryhmän muistio. Helsinki 1993.
11. Säynätjoki Leena: Japanilaisen työelämän peruspiirteitä. Helsinki 1993.
12. Törmä – Vaittinen – Rutherford: Economic Effects of the Finnish Value-Added Tax Reform with Different Treatments of the Basic Production Deduction. Helsinki 1994.
13. Lehtinen – Niinivaara – Salomäki – Alajääskö: TUJA-käsikirja 1991. Tulonsiirtojen ja verotuksen jakaumavaikutusten laskentamalli. Helsinki 1994.
14. Oksanen Virve: Katsaus eräiden eurooppalaisten tutkimuslaitosten toimintaan. Helsinki 1995.
15. Oksanen Virve: Euroopan unionin tutkimuksen neljännen puiteohjelman sisältö, rahoitus ja hakumenettely. Helsinki 1995.
16. Freund Hannu: Työnteon kannustaminen ja sosiaaliturva - katsaus eräisiin uudistuksiin. Helsinki 1995.
17. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen toiminnan kehittäminen. Helsinki 1995.
18. Virén Matti: Kotitalouksissa tehtävän työn verohyvitysjärjestelmien vaikutuksesta valtion talouteen. Helsinki 1997.
19. Rissanen Matti: Telakkatuesta Suomessa. Helsinki 1997.
20. Virén Matti: Finnish Experiences in the European Union - Suomen kokemuksia Euroopan unionissa. Helsinki 1997.

21. Östring Timo: Julkisten palvelujen yksikkökustannukset Pohjoismaissa (KRON). Helsinki 1997.
22. Hjerpe Reino: Asiantuntijakuuleminen valtioneuvoston talous- ja rahaliittoa käsittelevästä selonteosta eduskunnalle valtiovarainvaliokunnan verojaostolle. Helsinki 1997.
23. Holm Pasi – Romppanen Antti: Arvio "Toimivampiin työmarkkinoihin" -raportin (Skog-Räisänen) ehdotusten kansantaloudellisista vaikutuksista. Helsinki 1997.
24. Verojärjestelmän kautta annettava tuki. Helsinki 1997.
25. Lith Pekka: Miljarderna i den grå ekonomin - En rapport om omfattningen och formerna för Finlands dolda ekonomi. Helsinki 1997.
26. Tax Expenditures in Finland. Helsinki 1997.
27. Niskanen Esko: Arvio kirjasta "The Economics of Regulating Road Transport" (Erik Verhoef). Helsinki 1997.
28. Technical Annex of Project Afford PL97-2258. Helsinki 1997.
29. Bowers Claire: Europe Agreements: Trade between the European Union and the Central and East European Countries. Helsinki 1998.
30. Tossavainen Pekka: Panosverot ja toimialoittainen työllisyys. Helsinki 1998.
31. Hjerpe Reino: Lausuntoja valtioneuvoston EMU-tiedonannosta. Helsinki 1998.
32. Viitamäki Heikki: TUJA-mallin kehittäminen. Helsinki 1998.
33. Viitamäki Heikki: Työmarkkinoiden verokiila vuosina 1989-99. Helsinki 1998.
34. Holm Pasi – Mäkinen Mikko: EMU Buffering of the Unemployment Insurance System. Helsinki 1998.
35. Lang Markku: Euroopan unionin jäsenyyden vaikutus maatilojen kassavirtoihin vuonna 1995. Helsinki 1998.
36. Hjerpe Reino – Kemppe Heikki: Julkisen infrastruktuurin tuottavuus. Helsinki 1998.
37. Verojärjestelmän kautta annettava tuki. Helsinki 1998.
38. Tax Expenditures in Finland. Helsinki 1998.
39. Romppanen Antti: Suomen työeläkejärjestelmä kestää vertailun. Helsinki 1999.
40. Mäki Tuomo – Romppanen Antti: Nuoret työhön - varttuneet kouluun. Näkö-kohtia koulutuksen kehittämisestä. Helsinki 1999.
41. Niskanen Esko – Voipio Iikka B. (toim.): Seminar on Urban Economic Policy / Kaupunkipolitiikan seminaari 13.8.1998. Helsinki 1999.
42. Mäki Tuomo – Virén Matti: Käytännön kokemuksia finanssipolitiikan indikaattorien laskemisesta. Helsinki 1999.
43. Verojärjestelmän kautta annettava tuki. Helsinki 1999.
44. Tax Expenditures in Finland. Helsinki 1999.
45. Kröger Outi – Kärri Timo – Martikainen Minna – Voipio Iikka B.: Perusteellisuuden pääomahuolto 2000 – 2030. Esitutkimus. Helsinki 1999.

46. Viitamäki Heikki: Asumistuen budjetointia ja määräytymisperusteiden valmistelua koskeva selvitys. Helsinki 1999.
47. Junka Teuvo: Asuntojen hinnat vapailla markkinoilla. Helsinki 2000.
48. Kunta- ja aluetalouden seminaari 14.2.2000. Seminaarin alustukset. Helsinki 2000.